

СУТНІСТЬ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

В умовах, коли світова економіка орієнтується на стратегію інноваційного розвитку, нематеріальні активи являються однією із основних передумов для зростання конкурентоспроможності підприємства [1]. Тобто існування будь-якого сучасного інноваційного підприємства не можливе без використання у своїй діяльності об'єктів нематеріальних активів, які відображаються у його обліку. Отже, сутність нематеріальних активів повинна бути конкретизована та однозначна.

Визначення нематеріальних активів зустрічається у низці нормативних документів: МСБО 38 «Нематеріальні активи», НПС(Б)О 8 «Нематеріальні активи», Податковий кодекс України, Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів.

Синтезуючи визначення нематеріальних активів, наведене у національному законодавстві можна стверджувати, що нематеріальним є актив (ресурс), який підприємством контролюється за результатами минулих подій, і використання якого, як очікується, приведе у майбутньому до надходження економічних вигод, а також який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований підприємством та утримується ним з метою, щоб використовувати його більше одного року для здійснення фінансово-господарської діяльності.

Якщо розглянути міжнародний досвід по питанню трактування такого поняття, як нематеріальні активи, то відповідно до МСБО 38 "Нематеріальні активи" [2] поняття нематеріального активу визначається як ідентифікований негрошовий актив, що не має фізичної форми. В міжнародному обліку часто нематеріальні активи порівнюють з діловою репутацією і характеризують як перевищення вартості компанії над вартістю її активів.

У працях багатьох вчених також проводиться дослідження сутності нематеріальних активів і до сьогодні відсутня єдина позиція з цього питання.

Лишиленко О.В. розрізняє такі поняття, як нематеріальні активи та нематеріальні ресурси. Тобто, він вказує, що нематеріальними активами являється доступ до прав власності автора, які в свою чергу захищено правами, і вони самі по собі і являються нематеріальними активами. А от нематеріальні ресурси являються певною складовою частиною потенціалу підприємства, які можуть на протязі певного тривалого періоду здійснювати забезпечення економічної користі для підприємства [3, с. 62].

Бутинець Ф.Ф. наголошує, що особливістю нематеріальних активів є відсутність фізичної субстанції [4, с.164]. У працях Гамової О.В., Козачок І.А. та Данько Е.С. зазначено, що «нематеріальні активи - це фактор, який разом із матеріальними і фінансовими активами впливає на формування вартості підприємства і знаходиться під контролем даного підприємства» [5].

Акцент на відсутності фізичної форми робить і Безкоровайна Л.В., яка зазначає, що «нематеріальні активи фізичної субстанції не мають, але в той же час являються на підприємстві одним з видів ресурсів, які відображають певні переваги і права та надають дозвіл власнику для отримання економічних вигод проводити підприємницьку діяльність. Так як у нематеріальних активів відсутня матеріальна форма, то вони стають відчутними тільки при здійсненні реалізації продукції чи виробництва, а також при проведенні управлінської діяльності. Тільки разом із предметами і засобами праці, а також робочою силою, може проявитися ефект від використання нематеріальних активів» [6]. На думку Медведя Я.Я. та Куцика В.І. [7] нематеріальні активи являються такими активами, які матеріально-речової форми не мають, але в той же час підприємству приносять додатковий прибуток або ж здійснюють створення умов для отримання додаткового прибутку.

Такі вчені, як Плаксієнко В.Я., Верига Ю.А. [8] нематеріальні активи розглядають з точки зору Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 38 та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8. Але в даних законодавчих актах при визначенні поняття не враховано те, що велика частина нематеріальних активів створюється за результатами творчої діяльності людини, тобто за результатами її інтелектуального капіталу. Саме тому здобутки даної людини повинні бути захищені правами власності автора, до яких можна віднести авторські свідоцтва, ліцензії, патенти та інше.

Тому, на нашу думку, самим повним визначенням буде те, яке акцентує увагу на тому, що нематеріальний актив є немонетарним активом, який не має матеріальної форми. Об'єктами даного нематеріального активу є права інтелектуальної власності, інші об'єкти права власності зі строком корисного використання більше одного року.

У відповідності до описаних підходів до трактування сутності нематеріальних активів пропонуємо процес прийняття рішення з приводу віднесення активу до складу нематеріальних активів, наведений на рис. 1.

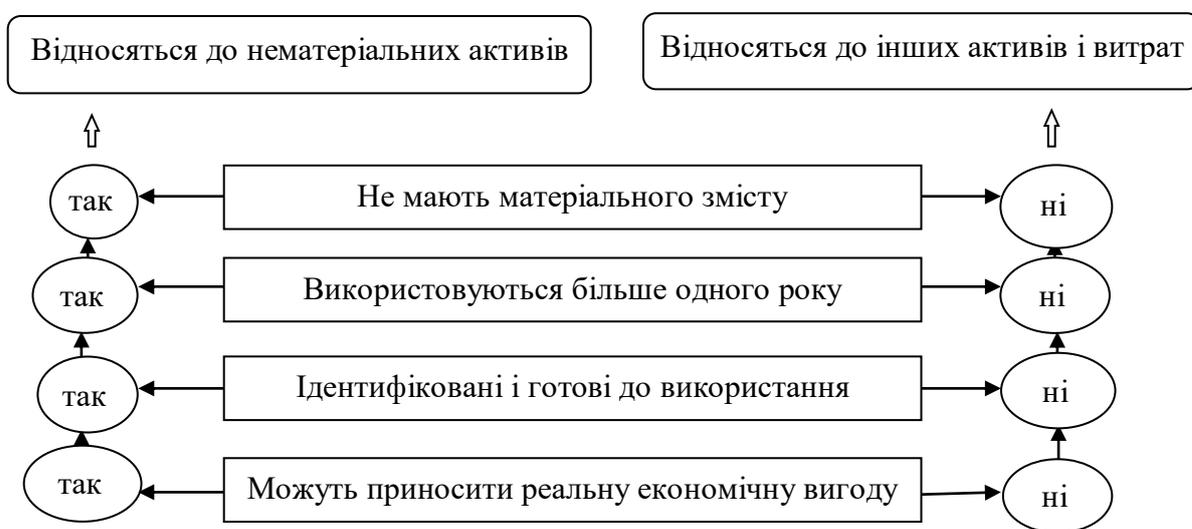

Рис. 1. Ознаки нематеріальних активів

Список використаних джерел

1. Onyshchenko S., Maslii O., Ivanyuk V. The impact of the external environment on the economic security of Ukrainian business. *Economics and Region*. 2020. Т. № 1(76). С. 22-29.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 "Нематеріальні активи" / Міністерство Фінансів України. URL: http://www.gaap.ru/biblio/gaap-ias/compare_rus2/232.asp (дата звернення: 31.04.2023).
3. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 670 с.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 6-е вид., доп. І перероб. Житомир: ПП «Рута», 2010. 708 с.
5. Гамова О.В., Козачок І.А., Данько Е.С. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту нематеріальних активів на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. С. 16-21.
6. Безкоровайна Л.В. Проблема ідентифікації та оцінки нематеріальних активів. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2018. Т.24, 1 (74), С. 109-113.
7. Куцик В.І, Медвідь Я.Я. Особливості формування активів торговельного підприємства в сучасних умовах. *Вісник НЛТУ*. 2018. № 18. С. 169.
8. Плаксієнко В.Я., Верига Ю.А., Кулик В.А., Карпенко Є.А. Облік, оподаткування та аудит : навч. посіб. [для студ. Вищих навч. закл.]. Київ : ЦУЛ. 2019. 509 с.